

Видає „Видавниче Товариство імени Б. Грінченка“.

Виходить 6 разів на місяць.

Ціна одного примірника 2 фен.

Ч. 13. (60).

Вецляр, 5. березня, 1917. р.

Рік III.

С а м и с о б і.

Дещо про потребу і значіння жертв.

Жертви в життю недержавних народів, до яких належимо й ми, Українці, відіграють надзвичайно велику роль. Це є національний податок, платити котрий мусить кождий, хто взагалі визнає якісь обовязки перед рідним краєм, перед його будучиною. На жертви недержавний народ закладає школи, ширить просвіту, двигает науку, штуку, оскільки, звичайно, не стає тому на перешкодї держава. Що більше свідомий народ, то більше складає він жертв на народні ціли.

Українці в масі є мало свідомі, одначе досить жертволюбиві. Жертволюбність ся полягає перш за все в мягкій, лагідній вдачі Українця, в готовності допомогти другому в його горі.

Несвідома маса несе свою кривавицю на побожні ціли й насищає монастирі, духовенство, обдаровує старців, калік, погорівших і т. и.

Але вже з давних давен Українці жертвували й на чисто культурні ціли. Пригадаймо часи князів Острозських, Петра Могили, Хмельницького, Мазепи, коли на пожертвовані гроші будували школи, закла-

дали друкарні, видавали книжки для боротьби з єзуїтами і т. д.

Коли ми приглянемо до новіщих часів, то побачимо, що наш народ з кождим роком більше й більше жертвує на наші культурні ціли. Всі наші надбаня культурні завдячують лише нашому народові, ніякої допомоги з боку ми не мали. Поминувши окремі заможні одиниці, що жертвували й жертвують значні суми, пригадаємо, напр., жертви на пам'ятник Шевченкові, які дійшли перед війною до значної суми півторасти тисяч карбованців, яка складається з дрібних датків широкого загалу. Значну суму зібрала російська Україна на фонд хорих письменників, на підтримування української літератури в Галичині, коли важкий закон р. 1876 наклав цілковиту заборону на наше друковане слово в Росії.

Без порівняння більшу жертвенність виказала Галичина. Тутешні Українці власними засобами утримували багато шкіл народніх та середніх, цілий ряд захоронок та захистів для дітей, понад 100 бурс для шкільної й академічної молодіжи. На будову власного театру склали галицькі Українці зверх 300.000 корон.

Підчас війни жертвенність Галичан не тільки не зменшилась, а навпаки—зросла. З надзвичайною любов'ю дбають вони про своє молоде військо—Січових Стрільців, про січових інвалідів, опікують ся сиротами, виселенцями.

Найбільш популярний для них тепер є клич: „жертвуйте на волинські школи!“ Для останньої ціли завели вони так звану „пяткову систему“, яка полягає в тому, що жертводавець складає певну суму й покликає через часопись п'ять своїх знайомих; ті мають скласти таку саму жертву й в свою чергу кожний знову покликає п'ять нових жертводавців й т. д. „Діло“ містить виказ таких жертв, з якого ми довідуємось про значні суми, що їх збирають галицькі Українці на волинські школи. Жертвують як поодинокі особи, так і різні організації, напр. брацтва церковні та інші.

При чім використовують кожну нагоду. Чи то зібрались на хрестини, чи на весілля—не забувають про народню справу: свідомі елементи самі жертвують й інших захочують до того.

Надзвичайно цікавим є факт, що й полонені українських таборів виказали велику

жертвенність на просвітно-культурні й благодійні ціли—на волинські школи, на утікачів, на сиріт і вдів, на тяжко хорих і на багато інших. Це є значні жертви, особливо коли взяти на увагу тяжкі обставини життя в полоні, майже цілковиту відсутність допомоги з дому.

А жертви нам потрібні негайні й великі. В першу чергу повинні ми дбати про волинські школи й дітей утікачів, щоб зберегти наше молоде покоління від денационалізації й виховати його для рідної справи. Не забуваймо, що кожне недбальство з нашого боку використовують наші вороги на шкоду нам. В Холмщині вже другий рік шириться через тисячі шкіл польська ідея серед українського населення. Тепер прийшла черга й на Волинь. Польські часописі повідомляють, що у Володимирі Волинському заложено польську 5. класову школу, в Устилузі 3. класову, в Любомлі 2. класову та понад 15 шкіл однокласових. Разом із тим Поляки галасують про небезпеку, яка грозить їм від українських шкіл, бо „Українці з великим розмахом взяли ся до закладання шкіл на Волині.“

Щож, побажаємо, щоб побоювання Поляків справдили ся.

Свій.

Мученикам, батькам нашим, поклін.

(В річницю знесення кріпацтва).

Мені аж страшно, як згадаю
Отту хатину край села.
Такі, Боже наш, діла
Ми творимо у наших раї
На праведній твоїй землі!
Ми в раї цекло розвели...

Т. Шевченко. 1850 р.

Дня 19. лютого минуло 56 років від сеї хвилі, як у Росії знесено було кріпацтво, себто привернено образ і подобиє людини нашим батькам і дідам, які служили за скот для наживи і сваволі поміщиків-дворян. Хлібороби до дня 19. лютого 1861 р. належали з душею і тілом до поміщиків. Таке добро, такий порядок, заведений був і у нас на Україні царицею Катериною. Всі селяни були прикріплені до землі, що належала уся до пана. Вони мусли робити на ній для пана без плати, мусли служити до смерти йому, плодили дітей для роботи панам, підлягали їх судови, належали до панського маєтку. Як поводити ся пани з ними, сього ні пером не списати, ні словом розказати. Люде жили гірше звірини: їх продавали пани, як скот, програвали в карти, давали, як приданне, торгували ними по 300 рублів за чоловіка у рек-

рути для „руської“ держави. Женили їх після своєї волі. Раз в рік закликали їх по списку усіх до контори і управитель уставляв їх по парі власновільно, як попаровані коні, та вів до церкви, де вінчали їх по кільканадцять пар зараз. Дітей забирали пани собі на послугу, для вигоди, дівчат для розкоші, яких по ужитку женили з парубками. Як провинив ся, після погляду пана, який кріпак, його брали на „питку“ і карали всілякими муками. Трудно вчислити всі способи кари панської на кріпаків, але здебільшого перелічим тільки от що: кріпаків били різками, палками, шпіцрутами, били по зубах і по скулах каблуком, брили половину голови і бороди для насмішки, підвішували за руки і за ноги на дручках, вивертали члени, які звихнувши, вправляли на своє місце ради сильного болю, надівали їх в шийні

Німецький міністер війни про Німців-полонених.

Міністер війни фон Штайн на засіданні парламенту дня 1. марта говорив про положення полонених Німців бесіду слідуєчого змісту:

Найгірше положення наших полонених є у Франції і воно не покращає, а ще погіршає. Ворог хоче придавити полонених не тільки фізично, але й духово. Свободи, яку мають полонені у Німеччині, праці в штудії, науці, взагалі всього, що може їм бути любе—їм відмовляється. Тому ті свободи, які мали Французи у полоні в Німеччині, мусіли бути обмежені. Тисячі Німців полонених у Франції мусять зараз на самім фронті утворювати в самім розгарі битви. Як вони хочуть закрити ся донебудь перед огнем, змушують їх французькі офіцери силою. Ми хочем запобігти сьому і спровадили Французів в те саме положення і се буде доти, поки ворог не усуне полонених Німців о 50 км., за фронт. Але ще гірше від сього є се, що Німців офіцерів і підофіцерів приневолюють Французи всілякими способами до сповірення про мілітарні відносини всілякими способами. Вони зачиняють їх в клітки і заставляють їх голодувати, щоби їх зневолити виявити, що вони знають.

Що до Англії, то вони поводять ся з полоненими краще, як Французи, але уживають їх

до тяжких робіт у пристанях і на фронті—тому німецьке правительство відплачує їм тим самим поти, поки не перестане сього робити англійське правительство.

В Росії справа не стоїть ясно. Кількох офіцерів з аероплянів ще сидять у заперті в кайданах. Але в многих місцях російського полону покращало завдяки інтервенції (опіції) шведського і данського правительств, що недавно обняло її по Америці. Ані Росія, ні Франція не хоче видати інтернованих з огляду на теперішній закон помочі горожанської у війні.

На кінці про полонених сказав сі слова: „Наші нещасні товариші в чужині терплять тяжко, мабуть ще більше ізза того, що вони боять ся, що за них забудуть дома, або будуть їм робити доктори. Ми не допускаємо ніякого сумніву про се—ми дякуєм їм за тяжку жертву, яку вони також своєю неволею приносять вітчизні. Се не конче найгірші салдати (жовніри), що їх взято у полон, навпаки—хто відважно й витривало стоїть на своїй позиції в нещасливім бою, сей звичайно в першій мірі має ту долю, що попадає в полон. Так і що до орденів і з почесних відзнак, яких тепер їм дати не можемо, припаде їм належна частка. Як вони вернуть по скінченню війни до вітчизни, до своєї землі, то їм не відмовимо зовнішних відзнак (орденів) нашого признання і пошановання!“

заліза і кінські кандали, накладали на голову сітки, щоби морились голодом, запечатували сітки горячою смолою на голім тілі, вищипували бороду у мушкетерів, опалювали волосся на тілі жінок, загнузували їх мундштуком, саджали в клітку, забиту дошками, ставили на горячу сковороду, набивали деревляні колодки на шию, натирали сіллю по тілі, зраненім від нагайки, оїкли їх терниною і кропивою, змушували робити з колодками на шиї, забивали в рот кляпу, надівали їм на шиї залісні ошейники з цвяхами (гвоздями), били їх нагайкою сплетеною з сухих волових жид і т. д.

Такі кари придумали пани у російській державі на кріпаків. Тому кріпаки сами себе убивали з розпуки, або убивали панів, або утікали в світ за очі, як бродяги, творили розбишацькі банди (Кармелюк), підіймали бунти не громадами, а цілими губерніями. За Николая I (1826—1855) дійшло панство до найбільшої сили і сваволі. Тому за його панування було від року 1828—1854 не менше як 547 бунтів у різних губерніях (після Милукова). Їх усмиряли військом, поліцією і гарматами. Били їх нагайками до смерті, проганяли крізь строй, нераз забиваючи до смерті, громадами гнали на Сибір, на каторгу, на примусові роботи.

Як же відносив ся до тих бунтів цар Никола I? До депутації дворян цар сказав: „В моїм

вказі я виразив ясно свою думку, що земля, заслужена нами, дворянами, або предками нашими є наша дворянська; уважте, що я говорю з вами, як перший дворянин в государстві!“ Так отже цар себе уважав за дворянина, тому на „Государственнім Совете“ говорив він: „Вже пугачовський бунт показав, до чого може дійти сваволя тої черні (кріпаків); спустіть тільки з кріпосного ланцуга ту буйну чернь, то вона вам покаже, до чого вона може дійти.“ Чогож можна було ожидать кріпакам від царя?

Але нашли ся люде, що заговорили про кривду кріпаків. Між ними був, побіч Герцена й Тургенева, чи не найзаметніший голос Тараса Шевченка, нашого батька, в пламенних поезіях і голос Марка Вовчка в оповіданнях з життя кріпаків. Тарас Шевченко, Костомарів (історик) і Панько Куліш заснували в Києві тайне товариство „Кирило-методієвське братство“, якого цілюю було перетворити Росію на новий лад славянської федерації (угоди), де всі народи славянські мали би самоуправу з власними соймами, з рідною мовою в урядах. Те товариство домагало ся знесення кріпацтва в Росії, як першої умови нового, кращого ладу. Та се тайне товариство в Києві викрила поліція і цар засудив Шевченка на службу в салдати в Оренбург, а решту заговорників розсіяв у

Тим сердечним словом заговорив німецький міністер війни про полонених Німців, а що кажуть російські міністри про полонених підданих російської держави?—Або нічого, або боять ся їх, бо мають чого боятись! На злодію шапка горить...

Ой пішов десь мій миленький,
Та у чужий край далекий,
Пішов тай нема.
Третій рік уже минає,
А я плачу та ридаю,
Та ще й не сама,
А ще й діточки маленькі
Так галосять жалібненько,—
Боже, не карай!
Усе кличуть: „Тату, тату!
Прийди, прилинь в нашу хату,
Нам їстоньки дай!“
Нема, нема миленького,
Нема вістоньки від нього,
Нема і не чуть.
Плачуть дітки, плаче мати,
А здалеку чуть—гармати
Стогнуть та ревуть.

М. Касянчук.

„Щоб ми снівали на Вільній Україні!..“

З народними піснями і музикою відвідало т-но ім. Лисенка індустрію команду Асляр минувшої неділі на 25 лютого. Не одному з товаришів покотили ся сльози, як вчув свою рідну пісню, вірші, бесіди. Після веселих, жартовливих співанок—„Не хочу я женити ся,“ „Ой летіла горлиця,“ „Закувала“ і т. д. громадою під музику всі заспівали: „Не пора Москалеви й Ляхови служити“. Чимсь грізним здавала ся ця пісня, як більше 100 чоловік сказали в один лад: „Ми поляжем, щоб славу і волю і честь, рідний краю, здобути тобі“...

За коротким переривом йшла друга частина співанок і музики. Пісні: „Ревуть, стогнуть,“ „Повій вітре на Вкраїну,“ „У Києві на риночку“ пригадали товаришам їхню батьківщину зі всією красою. Крізь тонкі стіни бараку проривав ся гомін українських пісень далеко-далеко.

Між співанками деклямували товариші вірші Шевченка й Руданського. Т.т. З-бок, П-ко, Д-чук, Г-ко зі зрозумінням продеклямували вірші. Були також промови т.т. Б-іка, Л-цького, Д-ко, Г-йка і Грицька Н. На концерті був директор тієї ж фабрики з своєю дружиною й декілька урядників. Дітвора з того села теж засіла й з цікавістю заслухувала ся звуками українських пісень. За кожною піснею плескали діти своїми рученятами, начеб дякували...

глибокій Росії на поселення, заборонивши всім писати що небудь, а Шевченкови, як маляреві, щей малювати.

Аж вибухла в Росії кримська війна. Проти Росії за Турком станула мало не вся Європа, бо російського царя ненавиділи за те, що він дав усї повстання за волю в різних краях Європи. Цар був певен побіди, уповав на свою мільонову армію, але не так склалось, як ждалось! Війська російські бились хоробро, але командіри були негодящі: вони розікрали казну, як усе в Росії, нецбали про армію, не знали навіть положення поля битви. Салдати були зле зоружені, їх ружа були кремнені, несли на 300 кроків, коли французькі і англійські були ударні і несли на 1200 кроків. Салдати падали, як солома, не мали теплої одежі, жили ся хробачливими, зацвілими сухарями, перевязували рани брудними сорочками, бо їм не доставало на полі битви перевязок і бинтів. Вибухла хвороба. 100.000 салдатів полягло від куль, а 400.000 від хвороби,—майже ціла армія російська пропала!

Новий цар Александр II по смерті Николая заключив мир, в яким Росія потерпіла соромне пораження.

Та для Росії усе чим гірше—тим ліпше. Цар мусів думати про реформу держави. Серед се-

лянства підняв ся масовий бунт у різних місцях держави в 1754—55 р.р. Дворяне бояли ся різні панів. Правительство бояло ся, що сусідні держави увійдуть до Росії зі своїми військами робити лад. Цар вагував ся, хотів усунути найбільше зло, а бояв ся поділити ся з народом самодержавною своєю властю, хотів, щоби самі пани заявили ся за потребою реформи. І дійсно, литовські пани заявили, що вони ради спокою хочуть дати кріпакам волю.

А спритніші поміщики й фабриканти помічаючи, що вільні робітники є корисніші в роботі для них, ніж кріпаки, бо більше й ліпше роблять, на сій підставі теж стояли за визволення кріпаків.

Цар рад-не-рад спізнав, що далі так не можна. Він промовив до дворянства московської губернії отсі слова: „Краще державною властю знести правительству кріпацтво, як ждати так довго, поки народ його з долу не скине!“ Отже мус--великий пан, заставив царя Александра II видати указ знесення кріпацтва дня 19. лютого 1861. року. Видано маніфести до народу між іншими на українській мові, бо російська суспільність відносилась тоді до нашої мови доволі прихильно.

Але цим указом не прийшла до народу сподівана воля. Хлібороби одержали пересічно тільки чотири з п'яти частей тої землі, що вони мали.

Жаль стало й відходити від товаришів Асляру. Щиро стискали руки одні другим, дякуючи за щирість гостину, за відвідини з піснями.

Прийміть від нас отсю жертву,—говорив тов Г-ейко, даючи 40 марок.

„Прощайте товариші!—говорив тов. Грицько Н. з команди,—бажаю, щоб ми співали наші пісні вже не в Росії, а на Вільній Україні!“

II.

3 таборового життя.

Просвітна Громада ім. М. Драгоманова устроїла в середу дня 28. лютого віче у великій салі з нагоди роковин визволення селян з кріпацтва. Реферат виголосив т. П. Слухачів було до 150. Завязалась доволі жива дискусія.

На засіданню Виділу дня 2. березн. вибрано головою нового заряду т. Т., заступником т. А., писаром тов. Р. Референти від бльоки давали звіти з читаних лекцій, яких відбуло ся сього тижня в чотирох бльоках 8. Доповнено число референтів на бльоки, звідкіля вони виїхали на роботу. Ухвалено працюючим з рамени Просв. Громади за помози за місяць лютий. Прийнято 3 нових членів.

II.

Т-во „Сільський Господар“. 1. березня відбули ся загальні збори т-ва, на яких управа дала звідомлення за минулий місяць.

При виборах нової управи т. т. членами було узгляднено вибрати в управу таких членів, які не поїдуть на робітничі команди і які моглиб, на випадок відїзду всіх членів на робітничі команди, пильнувати ціле літо за майном т-ва і обробляти зразково-досвідне поле і садок.

Було бажанне т. т. розпочати на ново виклади про весняну культуру с.-г. рослин і взагалі про всі ті с.-г. роботи, з якими прийде ся відїхавшим членам стрінутись на робітничих командах. Ухвалено відбувати виклади не з 2. години, як було, а з 1/2 до 3. години. Головою т-ва були роздані анкетні листки з проханням повернути їх заповненими в управу до відїзду на роботи.

I. Г.

Видавниче Т-во ім. В. Грінченка. У четвер, 1. березня, з 3 г. попол. в помешканні редакції відбули ся чергові Загальні Збори Товариства з таким денним порядком: 1) Відчит протоколів попередніх чергових та надзвичайних з 18. й 22. грудня м. р. Загальних Зборів, 2) Звідомлення з діяльності заряду й його функціонерів, 3) Звіт ревізійної комісії й уділення абсолюторій, 4) Вибір нового заряду й ревізійної комісії і 5) Вільні внесення.

Подаючи звідомлення, голова т. К. зазначив, що, як раніше, так і тепер, Товариство не було вільне від перешкод, які в значній мірі здержували належитий розвиток його діяльності. Помимо того, що кількох активних співробітників Товариства відїхали на робітничі команди мужами довіря, чим вони позбавили ся можности брати близку участь в діяльності його, майже всі інші так були

в надїлах, а вони надїяли ся всеї землі зі своїх надїлів і з панського маєтку. Їм виділено найгіршу, найдалше від сїл положену частинку землі, розкинену по цілім панським маєтку. Всю землю записано не поодиноким селянам, але цілій громаді, яка мала платити оплату за викуп ураз, тому громада спиняла всякий рух і еміграцію з села, щоби не платити за людей, що опустили село. Викуп був наложений на землю страшенно високий, який розкладений був так, що селяне заплатили за ту землю багато більше, ніж вона коштувала. Богато селян не мали чим оброблювати землі, вони продавали проворнішим мужикам свої надїли, з чого повстали пїявки села, т. зв. кулаки, що використовували опісля працю сільських робочих за мізерну плату.

Загалом указ визволення з кріпацтва не вдоволив селян і вони підняли бунт у богатях губерніях, кажучи, що сей указ підробили чиновники і пани на свою користь. Знов—усмирення військом, битте нагайками і заслання! Цар настрашив ся, відставив міністрів, що писали сей указ, і покликав консерватиста Валуєва на міністра, щоби завернути з дороги реформи назад. Шляхта стала домагати ся конституційних установ; студенти харківського, а потім київського університету заснували

тайний кружок (1855—60 р.) в ціли переведення революції між народом; зачали уводити недільні школи. В тайній друкарні в Петербурзі появиля ся перша часопись, мабуть під ред. Чернишевського, під заг. „Великорос.“ Там заговорили про завдання інтелігенції увільнити народ з нової неволі з загрозою близької революції. В другім числі „Великороса“ заговорили про потребу визволення Польщі і України. Говорило ся, що Україні повинно бути признене право собою розпоряджати; вона може оставити при Росії, або відлучити ся, як захоче; Великоросія сама собі може бути силою без загарбання чужих земель. Займало ся на світ! А цар став проти сього великого руху обновленої суспільности, як ворог всякого поступу і нового життя.

Селяне спізнали, що проти хвилі годі перти, вони не мали організації, не вірили революціонерам, які стояли від них здалека, а самі були розсипані по деревнях, не були поки що спосібні до революції, всю ненависть звернули не на правительство, а на панів і на чиновників, що мали їх в селі.

Та все життя під особистим зглядом стало краще у селян. Але се не була заслуга царя Александра, але се було окуплене кровю селян, пролиною у бунтах і у війні, яку Росія програла. Не з

обтяжені обов'язками щей в інших організаціях, що це дуже некорисно відбивалося на розвитку Товариства. Але загалом беручи, стан нашої часописі, як найголовнішої галузі діяльності Товариства, своїм змістом значно поступив уперед. Заряд не спускав з ока ваги друкованого слова й завше старався, щоб наша часопись, оскільки то було можливе, відбивала в собі як загальне життя, так само й спеціально наше таборове. Хоч матеріялу для заповнення газетних шпальт і вистарчає, проте всеж таки треба зазначити, що в часописі є ще й тепер прогалина за браком в ній статей на суспільні та економічні теми, як також статей популярно-наукових.

Зі звіту адміністратора видно, що крім часописі, яка друкувала в кількості 3000, а в останній час 3500 примірників, наша таборова друкарня друкувала чимало інших річей, як от: афиші, оповістки, програми, блянки, статuti організацій і инш. Звіт експедитора виказав, що наша часопись розходила в кількості від 2300 до 3300 примірників кожного числа, в залежності від того, як приходили часописі з інших таборів. Скарбник в своєму звіті зазначив, що крім власних грошових прибутків та видатків через касу Видавничого Товариства перейшла за цей період значна сума жертв на культурно-просвітні та благодійні цілі.

Ревізійна комісія, складаючи свій звіт, зауважила, що на будуче треба би побільшити робітників при експедиції та інших відділах, щоб можна було вести кращі, точніші статистичні відомости про діяльність товариства.

побіди Росії виростає краще життя у Росії. Як побідила Росія Наполеона, наступив найтяжчий час самодержавія на основі кріпостного права. А з поразення у кримській війні прийшло визволення селян з кріпацтва; з поразення у японській війні прийшла конституція; з поразення Росії у теперешній війні прийде визволення народів, визволення України. Так, не з побіди Росії можуть селяне діждати поділу землі панської, а з поразення Росії на цілій лінії. Бо—чим Росії гірше, тим людям краще. Тоді не буде народ ждати указу з ласки царської, а сам устами своїх послів в автономній Україні, або у своїй самостійній державі буде диктувати таке право, яке схоче увесь народ. І тоді сповниться пророцтво Т. Шевченка, тоді щойно—

... „правда оживе,
Натхне, накличе, нажене
Не ветхое, не древле слово
Розтлінеє, а слово нове
Між людьми криком пронесе
І люд окрадений спасе
Від ласки царської.“

II.

При виборах нового заряду, з огляду на те, що діяльність товариства поширилась і з певністю можна сказати, що й далі все буде розвивати ся та поширювати ся, визнано за потрібне збільшити заряд товариства до 11 членів, бо до сього часу їх було лише 8.

На цьому при вільних внесеннях і замкнено збори о пів до 7. години увечері.

Українське православне церковне братство імені св. Кирила і Методія відбуло засідання дня 3. березня. Ухвалено упорядкувати бібліотеку і вітворити церкву що неділі о 7. год. вечером, де читати святе письмо. Зазначено було про потребу як найскорше зорганізувати церковний хор.

Воїх, хто має голос і хоче бути співаком в церковному хорі, запрошується прийти в церкву (що дня о 7 год. вечера).

I. С-ов.

ВІЙНА.

(від 27. лютого до 4. березня 1917. р.)

На англійсько-французьким фронті дня 1. березня Німці опустили висунені становиска над Анкрою і незамічені противниками зайняли нові лінії. Англійці помітили, як вони уже нищили попередні становиска і підняли наступ, в яким втратили 11 офіцерів і 174 жовнірів, взятих до полону, а 3. березня крім кривавих страт потеряли 60 людей і 8 скорострілів, що їх захопили Німці. На інших місцях бувають перестріли артилерією.

На українським фронті був дня 3. березня більший бій на захід від Луцька, де Німці вигнули російський фронт на 2½ км. в шир, а 1500 м. у глибину коло Ворончина. Зайняли 122 салдатів і 4 скоростріли.

В Галичині коло Нараївки взято 4 офіцерів і 446 салдатів та 7 скорострілів у Росіян.

На семигородським фронті більший бій відбувся в південних лісових Карпатах по обох боках дороги Валепутна дня 28. лютого. Взято в Росіян 12 офіцерів, 1300 салдатів, 11 скорострілів, 9 мінометів і зайнято їх становиска. На цілій лінії відбуваються попереминні перестріли артилерією, або крісами (ружамі).

В Мезопотамії над Тигром опустили Турки висунені позиції коло Кутель-Амара. Англійці пишуть, що зайняли твердиню і взяли у полон 1730 Турків, та захопили 4 полеві гармати, 10 скорострілів, 12 мінометів. Але сей здобуток, як самі признають, був тільки питанням англійської чести, бо тому рік вони втратили ту твердиню ураз із 12.500 жовнірами; тепер важніша йде боротьба на французьким фронті, а борба в Азії не має рішачого значіння.

Вісти з Росії й зі світа.

ЗУСИЛЛЯ АНГЛІЇ ПЕРЕД ГОЛОДОМ.

Генеральний директор для добуття поживи поручає такі способи Англії, щоби ратувати ся перед голодом: 1) працювати всіх 7 днів у тиждні, 2) проголосити роботу в неділі з казальниць по церквах, 3) орати день і ніч при світлі ацетиліновім, 4) справних робітників не брати до війська, 5) зайняти роботою на полі всіх полонених цивільних і військових, 6) зарядити побір жінок до польових робіт, 7) підпирати малих господарів всіма способами.

Льорд Дерб заявив на зборах в Глезгові, що Англія, як що хоче виграти війну, мусить обмежити ся в їдлі о 30%. Та за місяць ми почуємо, що Англія мусить обмежити їду о 50%.

ПАССИВНИЙ ОПІР РОБОЧИХ У РОСІЇ.

Як звісно, увязнено заступників робочих у виділі для виробу оружжя і досі їх не випущено. Робітники постановили устроїти забастовку в той спосіб: визначають що дня, кілька робітників має відтягнутись від роботи у фабриках оружжя, щоби змусити правительство до уступки. Та правительство оголосило, що неприсутність многих робітників у фабриці потягне за собою кару і висилку їх на фронт. У відповідь на се на другий день не явило ся у фабриці подвійне число штрайкуючих. Правительство має зайняти ся сею справою на найблищій міністерській раді.

ПОЛІТИЧНІ ЗАСЛАНЦІ З СИБІРУ НА ФРОНТІ.

„Русское Слово“ сповіщає, що всіх політичних засланців на Сибірі взято до війська на рівні з иншими обивателями, лише з тою різницею, що їх мають послати просто на фронт в такі місця, де служба найтяжча й найнебезпечніша, полишаючи їх далі під спеціальним доглядом. Досі російське правительство бояло ся брати до війська „політиків“, аби не пустити і в ряди армії „революційної зарази.“ Мабуть загальне незадоволення й революційний настрій в народніх масах і в армії настільки зросли, що для правительства нема вже небезпеки збільшення сього невдоволення наслідком присутности в рядах салдатів політичних засланців. Ну, а в сих тяжких часах кількост тисяч „пушечного мяса“ та ще для найнебезпечніших позицій також добре придбанне хочби і для російського правительства!

ДОРОЖНЯ ЖИТТЯ НА УКРАЇНІ.

Яка велика дорожня життя панує на Україні, про се вимовно свідчать отсі уривки з листів до полонених в Німеччині, подані „Розсвітом“: 6/19. 8. 916 з Херсону: Обув дуже дорога, пара чобіт коштує 30 р.“. 3/16. 9. 916 з Києва: „Анюта, твоя

люба дитина не може ходити до школи, бо холодно, а вона не має чобіт“. 24/6. 9. 916 з Поділя: „Найгірші чоботи коштують 30—40 р., кращі 60 р.“. З Херсонщини: „Мясо коштує тепер 40 к. за фунт. —Я могла дістати мясо два-три рази в сім місяці“. 3/16. 9. 916 з Києва: „Сало коштує тепер один руб. за фунт, але я не могла ні разу дістати його по сій ціні“. З Поділя і Київщини: „Сир 80 к. за фунт, яєць не докупим ся“. 24/6. 9. 916 з Поділя: „В Одесі коштує пуд картоплі два рублі, одна курка 2—3 рублі“. 17. 30. 8. 916 з Катеринослава: „Хліб в нас в сім році не вродив ся, жнива негарні. Нічого не можна купити“. 13/26. 6. 916 з Харкова: „В нас жінки підняли бучу ізза цукру й розбили крамницю Кулішова. Цілий день рядами стоять жінки біля крамниць і ждуть...“ 1.14. 10. 916 з Чернигівщини: „Я послала тобі один фунт цукру, а більше послати не можу, бо його в місті нема. Торговці одержують його по 5—6 пудів і відпускають ся по фунтови на двір. Більше його дістати не можна“. 1/14. 6. 916 з Харкова: Дорожня в нас неможлива. Як що дальше так буде, помремо від голоду. Ми вже не в силі бороти ся проти сеї недостачі й коли ще так довго буде йти, голод заведе нас всіх у землю“.

ЧИ МАЮТЬ ПОЛЯКИ ПРАВО НА САМОСТІЙНІСТЬ.

В берлінськім дневнику „Der Tag“ з 4. с. м. пише член пруської палати панів д-р Райнке про польську справу:

Жде нас ще важна терниста дорога, поки буде об'ягнена діль, означена цісарськими маніфестами з 5. падолиста. Центральні держави дадуть собі раду з своїми неприятелями і без польської армії. Та коли б більшість Поляків не слухала голосу розуму й була на стільки засліплена, щоби ослабляти наше рамя, замість скріпляти його проти східного неприятеля, або коли-б між Поляками взяла верх великопольська агітація, то ми мусіли би пригадати, що правний титул Поляків на те, що в вільної волі дали їм оба монархи, зовсім не існує, що скляна чаша може бути знов позбавлена свого змісту та що скло є кріхкий матеріал.

ПЕРСОНАЛЬНА УНІЯ ПОЛЬЩІ В РОСІЇ.

„Daily News“ доносить з Петрограду: Кажуть, що перед 14. березня буде оголошений царський маніфест, в яким буде описаний новий лад для Польщі. Тепер дуже спішать ся з полагожденнем сього питання. Зачувати, що міродатні круги не мають уже нічого проти незалежної Польщі, яка була би сполучена з Росією тільки персональною унією.

Кілько людей може вигодувати земля?

Один вчений Равенштайн обчислив, що сухої землі на цілім світі є 120 мільйонів квадратних кілометрів. Зараз урожайної землі є 73.2 міль. квад. клм. З того 40 процентів засівають зерном—орють, 18 процентів припадає на луки, пасовиська, 23 проценти займають ліси, а 19 процентів є під водою (мочарі-багна) або й так стоїть облогом. Крім урожайної землі є ще 36 мільйонів квадратних кілометрів степів, які з часом люде переменяють також в урожайну землю, а далі є 10.8 міль. кв. клм. самої пущі-пісковини. Коли б числити так, що на 1 квадрат. кілометр. дуже добре може вижити 4,000 людей (інші вчені говорять, що на 1 квадрат. кілометр. може жити 50.000 людей), то каже той самий Равенштайн, зараз на урожайній землі може вижити 190 мільярдів людей, 10 мільярдів людей може вже сьогодні знайти собі засоб до життя в степах, так що кругло 200 мільярдів людей може вигодувати земля.

Зараз же є на світі людей дуже мало. Як ми устанемо людей так, щоб на кожний 1 метр квадратний було 2 чоловіки дорослих й 1 дитина—то всіх людей із цілої землі заняли би 538,5 квадрат. кілометр. Землі є отже дуже багато, тільки її треба добре розділити поміж народом. А нам все балакають, що багато людей є, нема що їсти і тому мовляв мусить бути війна.

Лист в редакцію.

Прошу редакцію „Громад. Думки“ передати отсю мою подяку:

Шановні товариші учителі—Д-нко, С-пак, Б-ун і Я-бів! Складаю Вам щирю подяку за Вашу працю над нами і прошу Вас вибачити, що ми так тупо розумієм; я думаю Ви самі добре уявляєте наш умовний розвиток, а до того ще у кожного багато свого болючого почуття і думок. Але будьте цілком певні в тім, що Ваша праця, Ваше дорогоцінне насіння дарма не загине ніколи, воно колись зійде і виросте хоч не на наших ґрунті, то на ґрунті дітей наших. Ми взнали, що на науці тепер стоїть цілий світ і що дуже вони користні для кожного в життю. Наука в нашій житні являється оружем для добуття всього для нас потрібного.

Прошу вибачення за мій висловок, бо я ще такий грамотій, що не можу виразити свого душевного почуття, як хотів би.

Дуже радий був би і на дальше оставать ся Вашим учнем, щоб слухати Ваші добрі слова, але треба поїхати і на роботи.

З великою пошаною і сердечним почуттем до Вас, шановні учителі, учень Ваш Ів. Як. Ш-ша.

ШЕВЧЕНКІВСЬКЕ СВЯТО.

У п'ятницю, 9. березня с. р., о ю. год. рано відбудеть ся
в салі Народного Дому

СВЯТОЧНА АКАДЕМІЯ

У вечері того ж дня о 6. годині

КОНЦЕРТ Промова, співн, деклямації
і живі картини.

У НЕДІЛЮ, п. БЕРЕЗНЯ с. р.,

о 3 год. по полудні на площі відбудуть ся СІЧОВІ ВПРАВИ;
похід до Народного Дому; в Народному Домі—

публичний Концерт Січи,

на якому вперше буде виконано СІЧОВИЙ МАРШ полку імени
СОЮЗА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ, уложенний проф. Т-ким.

У вечері цього ж дня ВИСТАВА і КОНЦЕРТ.